

گفتاری درباره چالش‌های پیش روی سلامت روان و اعتیاد در ایران

دکتر جعفر بوالهروی¹، دکتر سیدوحید شریعت²

تعدادی از مقاله‌ها نیز دربرگیرنده نظر تخصصی و ارزشمند مرتبط با موضوع و بیان‌کننده دیدگاه‌های نو یا بخش‌های مغفول‌مانده بهداشت روان و اعتیاد است. این مجموعه مقاله بیان‌گر دیدگاه‌ها و تجربه طولانی متخصصانی است که گاه تنها اشاره‌ای از آن‌ها می‌تواند ره‌گشای بخشی از چالش‌ها و نگرانی‌های سامانه سلامت روان باشد، از جمله می‌توان به مقاله‌های «سلامت روانی - اجتماعی و راهکارهای بهبود آن» و «برخی از چالش‌های بهداشت روان و اعتیاد در ایران» اشاره کرد که با ارایه گزارشی از روند موجود و نگرانی‌ها، به چاره‌جویی پرداخته‌اند و راهکارهایی برای برون‌رفت از وضعیت موجود بیان کرده‌اند (نوربالا، 2011؛ صابری زفرقندی، 2011). روان‌پزشکی جامعه‌نگر (اجتماعی) شاید یکی از مهم‌ترین زمینه‌های نادیده گرفته‌شده روان‌پزشکی جامعه امروز ماست. در کشور ما روان‌پزشکی به درمان در کلینیک و بیمارستان‌های در بسته به سبک 50 سال پیش منحصر شده است. چند گزارش از اقدامات ارزشمندی که در این زمینه در سال‌های اخیر و با ابتکار بخش خصوصی و همکاری دلسوزان دانشگاهی انجام شده است، در این شماره آمده است؛ «گشودن درها؛ مقایسه سامانه سلامت روان ایتالیا، اتریش و ایران»، گزارش بازدید از یک خانه اسکان حمایتی بیماران روانی، «مروری بر برنامه‌های آموزش روان‌پزشکی جامعه‌نگر» و «آموزش روان‌پزشکی در بهداشت روان: گزارش یک تجربه» از آن جمله هستند (طاهرخانی، 2011؛ زارعی، احمدزاداصل و بوالهروی، 2011؛ شریفی، 2011؛ قاسم‌زاده، 2011). برنامه ادغام سلامت روان در خدمات بهداشتی اولیه هم به عنوان برنامه‌ای با بیش از 20 سال سابقه در کشور مورد توجه قرار گرفته و شریعت و همکاران

فکر نشر ویژه‌نامه حاضر زمانی ایجاد شد که در کنار غفلت، سستی‌ها، تهدیدها و مانع‌های پیش روی بهداشت روان و پیش‌گیری از سوء مصرف مواد در کشور، تهدید مرگ بار دیگری بدن علاقه‌مندان و دلسوزان برنامه بهداشت روان و پیش‌گیری از اعتیاد را به لرزه درآورد. این تهدید انحلال تشکیلات ضعیف سلامت روان و اعتیاد در وزارت بهداشت بود، که به‌صورتی پنهان، آرام و بدون انجام فرایند کارشناسی از اواخر سال 1388 آغاز شد و تاکنون با طفره‌رفتن مسئولان از پاسخ‌گویی به چارها و چگونگی‌ها همراه بوده است. با این که آب‌های ویران‌گر و نگرانی‌ها از آسیاب و آسیابان دور شده است و مدیران و کارگزاران مدیریت سلامت روان و اعتیاد با کوششی خستگی‌ناپذیر ادامه راه می‌دهند، سایه تهدید و غفلت همچنان بر سر سلامت روان جامعه سنگینی می‌کند. این شماره در نظر دارد با یاری‌جویی از دانش و تجربه صاحب‌نظران به چاره‌جویی این مهم بپردازد.

پس از جلب رضایت مدیران سلامت روان و اعتیاد در وزارت بهداشت برای فراخوان ارسال مقاله، گزارش و نقطه‌نظر درباره چالش‌های پیش‌روی بهداشت روان و پیش‌گیری از اعتیاد، نشستی تخصصی با حضور صاحب‌نظران و تصمیم‌گیران حوزه سلامت روان و اعتیاد در انستیتو روان‌پزشکی تهران تشکیل شد، تا با گردآوری مباحث و دیدگاه‌های مطرح‌شده بتوان دورنمایی از چالش‌های پیش روی بهداشت روان و اعتیاد را ترسیم کرد تا بدین وسیله سیاست‌گذاران، پژوهشگران و متخصصان بتوانند دقیق‌تر و علمی‌تر به موضوع بپردازند. یافته‌های این جلسه در یک مقاله با عنوان «چالش‌های بهداشت روان و اعتیاد: گزارش نشست تخصصی» آورده شده است (منصوری، شریعت، میرزایی، دارالشفا و بوالهروی، 2011).

¹ روانپزشک، استاد دانشگاه علوم پزشکی تهران، تهران، خیابان ستارخان، خیابان نیایش، خیابان شهید منصوری، مرکز تحقیقات بهداشت روان، انستیتو روانپزشکی تهران. دورنگار: 021-66506853، E-mail: bolharij@yahoo.com؛ ² روانپزشک، دانشیار دانشگاه علوم پزشکی تهران، مرکز تحقیقات بهداشت روان.

- suicide in Iran. *Iranian Journal of Psychiatry and Clinical Psychology*, 17(2), 106-109.
- Mansouri, N., Shariat, S. V., Mirzaie, M., Daroshaffa, Y., & Bolhari, J. (2011). Challenges of mental health and addiction: Report of an expert panel. *Iranian Journal of Psychiatry and Clinical Psychology*, 17(2), 162-169.
- Mohammadi, A., Aghajani, M., & Zehtabavar, Gh. (2011). Addiction and its relation with resilience and emotional components. *Iranian Journal of Psychiatry and Clinical Psychology*, 17(2), 136-142.
- Noorbala, A. (2011). Psychosocial health and strategies for improvement. *Iranian Journal of Psychiatry and Clinical Psychology*, 17(2), 151-156.
- Rahimi Movaghar, A., Malayerikhah Langroudi, Z., Delbarpour Ahmadi, Sh., & Aminesmaili, M. (2011). A qualitative study of specific needs of women for treatment of addiction. *Iranian Journal of Psychiatry and Clinical Psychology*, 17(2), 116-125.
- Saberi Zafarghandi, M. B. (2011). Some of the challenges of mental health and addiction in Iran. *Iranian Journal of Psychiatry and Clinical Psychology*, 17(2), 157-161.
- Shariat, S. V., Mansouri, N., Gharraee, B., Bolhari, J., Yousefi Nourae, R., & Rahimi Movaghar, A. (2011). Attitude, knowledge, and satisfaction of health personnel and general population about the program of integration of mental health in PHC in Iran: A systematic review. *Iranian Journal of Psychiatry and Clinical Psychology*, 17(2), 85-98.
- Sharifi, V. (2011). Community psychiatry residency training programs across the globe: A review. *Iranian Journal of Psychiatry and Clinical Psychology*, 17(2), 99-105.
- Taherkhani, H. (2011). Opening the doors: Comparison of mental health systems in Italy, Austria, and Iran. *Iranian Journal of Psychiatry and Clinical Psychology*, 17(2), 174-178.
- Zare'e, N., Ahmadzad Asl, M., & Bolhari, J. (2011). Report of a visit from supporting housing for mental health patients. *Iranian Journal of Psychiatry and Clinical Psychology*, 17(2), 183-187.
- (2011) در مقاله‌ای بررسی‌های مربوط به آگاهی، نگرش و رضایت‌مندی مراجعان و کارکنان سامانه سلامت روان را به‌طور نظام‌مند مرور کرده‌اند.
- برنامه‌ریزان و مسئولان سلامت روان هم مانند سایر بخش‌ها در سال‌های اخیر به کاربرد رایانه و فن‌آوری‌های نو در گردآوری و تحلیل گزارش‌ها روی آورده‌اند. دو مقاله «طراحی سامانه ثبت خودکشی در کشور» و «پراکنندگی جغرافیایی نیروی انسانی در سامانه ارائه خدمات سلامت روان در سال 1386» از جمله این تلاش‌هاست (حاجبی و همکاران، 2011؛ احمدزاداصل و همکاران، 2011).
- اعتیاد جنبه دیگری است که تعدادی از مقاله‌های این ویژه‌نامه به آن پرداخته‌اند. «بررسی کیفی نیازهای زنان برای درمان اعتیاد» و «ارتباط اعتیاد، تاب‌آوری و مؤلفه‌های هیجانی» از این دست هستند (رحیمی‌موقر، ملایری‌خواه لنگرودی، دلبرپور احمدی، امین اسماعیلی، 2011؛ محمدی، آقاجانی، زهتاب‌آور، 2011).
- امیدواریم این ویژه‌نامه با پرداختن به برخی از مهم‌ترین موضوع‌ها و چالش‌های بهداشت روان و اعتیاد کشور و بررسی آنها از جنبه‌های گوناگون و ارائه راهکارهایی برای برخورد با آنها، نقشی هر چند اندک در بهبود شرایط کشور داشته باشد و شاید که این نشر سندی از تلاش خبرگان و آگاهان و گامی در راه رسیدن به اتفاق نظر در تحلیل وضع موجود و تلاش برای تأمین سلامت روان جامعه باشد.

منابع

- Ahmadzad Asl, M., Shamshiri, A. R., Hajebi, A., Naserbakht, M., Saberi Zafarghandi, M. B., & Davoodi, F. (2011). Geographical distribution of human resources in mental health provision system in 2007. *Iranian Journal of Psychiatry and Clinical Psychology*, 17(2), 143-150.
- Ghasemzadeh, M. R. (2011). Training of psychiatry in mental health: Report of an experience. *Iranian Journal of Psychiatry and Clinical Psychology*, 17(2), 188-189.
- Hajebi, A., Ahmadzad Asl, M., Zaman, M., Naserbakht, M., Mohammadi, N., Davoodi, F., & Saberi Zafarghandi, M. B. (2011). Designing a registration system for